

DIE KANAÄNITIESE VROU VAN MATTEUS 15: HERVORMER IN EIE REG

Elna Mouton
Universiteit van Stellenbosch

Abstract

This worship service was broadcast by Radiosondergrens on the evening of Reformation Sunday, 27 October 2002. I gladly dedicate my interpretation of the Canaanite woman's story as a humble tribute to Professor HJ Bernard Combrink, respected predecessor in the Faculty of Theology at the University of Stellenbosch where he taught New Testament Studies for 26 years. His own academic journey often dwelled on the gospels of Mark and Matthew – the only gospels to narrate the story of the Syro-Phoenician (Canaanite) woman. The “retelling” of her story from within the genre of a worship service, with particular reference to the structure and socio-rhetorical dynamics of Matthew 15:21-28, is presented as a celebration of Reformation Day. Simultaneously it wishes to honour Combrink's profound respect for both the detail and broad literary and socio-rhetorical contexts of the biblical documents, as well as his concern for their relevance for the liturgy of social life in (South) Africa.

Inleiding

Hierdie oordenking is as die aand-erediens oor *Radiosondergrens* op Hervormingsondag, 27 Oktober 2002, uitgesaai. Ek dra graag my interpretasie van die Kanaänitiese vrou op as 'n opregte blyk van waardering aan professor HJ Bernard Combrink, gerespekteerde voorganger in die Fakulteit Teologie op Stellenbosch waar hy vir 26 jaar in die Nuwe-Testamentiese wetenskap gedoseer het. Sy eie akademiese reis het grootliks op die evangelies van Markus en Matteus gekonsentreer – die enigste evangelies wat oor die Siro-Fenisiëse (Kanaänitiese) vrou berig. Die “oorvertel” van haar verhaal binne die *genre* van 'n erediens, met klem op die struktuur en sosio-retoriese dinamika van Matteus 15:21-28, word spesifiek gedoen ter viering van Hervormingsdag. Terselfdertyd wil dit hulde bring aan Combrink se diepe respek vir sowel detail as die breë literêre en sosio-retoriese verbande in bybelse tekste, asook sy interesse in hul relevansie vir die liturgie van die sosiale lewe in (Suid-)Afrika.

Votum

Saam met die digter van Klaagliedere 3 het ons vanaand rede om te bly hoop, want: “*Deur die liefde van die Here het ons nie (in die afgelope week) vergaan nie; daar is geen einde aan God se ontferming nie. Dit is elke aand en elke môre weer nuut.*”

Liewe gemeente, hierdie God van ontferming lê nou sy hand op u en my terwyl Hy ons in die oë kyk en groet met: “Genade en vrede vir julle”!

Gebed om verheldering by die lees van die Woord

*U het die brood gebreek eens by die meer –
breek nou die lewensbrood vir my ook, Heer.
Wil steeds u waarheid meer aan my ontvou
Tot ek ook in u Woord my Heer aanskou.*

*U is die lewensbrood, Heiland, vir my.
U is die waarheid, Heer, U maak my vry.
U beeld straal uit die Skrif so helder voort –
U soek ek, Heer, Uself, o Lewend' Woord.*

(Lied 253)

“Ewige God, ons is hier omdat ons daarna verlang om sáám by U te vertoef. Om vir U te sing, met U te praat deur die gebed, en saam in u teenwoordigheid stil te word. Ons is voor U met *al* ons emosies - met ons dank en vreugde oor u eindelose goedheid. Maar ook met ons broosheid - ons frustrasies, ontugtering en besorgdheid oor baie dinge. Daarom het ons gekom om na U woorde te luister - U woorde wat *waar* is, wat *vrymaak* en ruimte skep. Dankie dat U Gees ons soeke na die waarheid seën, en ons help om op U te fokus. In diepe afhanklikheid bid ons dat U *ons sal leer hoe om te lewe*, hoe om *met wysheid* voor U en mekaar en die wêreld te lewe. Ons bid dit van U, met verwondering oor Wie U is, en met afwagting. AMEN.”

Skriflesing

Matteus 15:21-28

Oordenking

Jesus en sy dissipels bevind hulle in die omgewing van Gennesaret (naby Kapernaum) aan die noord-westekant van die See van Galilea. In die eerste deel van Matteus 15 praat Jesus met ’n klompie besorgde Joodse leiers (Fariseërs en skrifgeleerders) wat van Jerusalem af gekom het om aan hom ’n vraag te stel. Hulle wil weet hoekom sy dissipels die gebruike van hul voorouers verontagsaam en nie hulle hande voor ete was nie. Ná ’n intensiewe gesprek (15:2-20) is Jesus se opsomming dat hulle álmal (sy dissipels inklusief) blinde leiers is - dat hulle *harte* ver van God af is, en dat hulle eenvoudig nie verstaan wat Hy vir hulle wil leer nie. Hy sê prontuit vir hulle dat dit die *gedagtes en woorde* is wat uit ’n mens se *hart* kom wat jou onrein maak, en nie *wat* en *hoe* jy eet nie.

Hierná vertrek Jesus en sy dissipels na Tirus en Sidon, ’n nie-Joodse gebied noordwes van Galilea, ook bekend as Siro-Fenisië. Volgens die oorspronklike weergawe van dié verhaal in Markus 7:24-30, gaan Jesus vir ’n tyd van afsondering na hierdie gebied, waarskynlik om hom voor te berei om met die dissipels oor sy lyding en naderende dood te praat, waarvan ons in die volgende hoofstukke lees.

Volgens Matteus word Jesus se besoek skielik - “onverwags” sê die teks - onderbreek wanneer ’n hoogs ontstelde vrou by hom aankom. Haar naam word nie genoem nie - slegs dat sy ’n Kanaänitiese vrou was wat in daardie omgewing gewoon het. Markus sê dat sy ’n Griek was wat in Siro-Fenisië gebore is. Dat Matteus haar spesifiek ’n “Kanaänitiese” vrou noem, is veelseggend. Sedert die Hebreërs Kanaän “verower” het, was dié twee groepe aartsvyande. Vir die Jode was die Kanaäniete godsdienstig *onrein* – en daarom uitgesluit van die beloftes en seën van God se verbond met Israel!

Hoe kondig hierdie vrou haarself aan? Verse 22 en 23 sê sy het *aanhoudend* geroep, sy het *aangehou* om te skreeu en te pleit: “*Ontferm U oor my, Here, Seun van Dawid!* My dogter is in die mag van ’n duiwel, en dit gaan sleg.” (Mk sê spesifiek dat die dogtertjie van ’n *onrein* gees besete was - wat die klem op “onreinheid” in die gedeelte versterk). Dis verrassend dat hierdie heidense vrou vir Jesus drie maal “Here” noem, en boonop die erkende Messias-titel “Seun van Dawid” gebruik. Of dit bloot uit respek vir die gesag en genesingskrag van hierdie Joodse man uit die platteland van Galilea was (as ’n soort magiese term wat in daardie omgewing op enige wonderwerker van toepassing kon wees), is nie duidelik nie. Feit is dat sy iewers gehoor het dat Jesus die groot Barmhartige is wat hom oor mense in nood ontferm. In die Mediterreense wêreld van daardie tyd was duiwelbesetenheid gesien as ’n simptoom van die werking van kosmiese magte buite menslike beheer. En *dit* was hierdie vrou se krisis – dat sy eenvoudig magteloos was voor haar kind se siekte. Maar, sy weier om passief en hulpeloos te berus - al moet sy as *Griekse vrou*, en boonop as *alleenvrou* (die teks sê immers nie of sy ’n man, pa of seun gehad het nie), die uifers ongewone ding doen om ’n *Joodse man* om hulp te vra. Vir haar is daar net té veel op die spel, en sy skreeu *aanhoudend* om hulp.

Asof die openingstoneel nie reeds dramaties genoeg is nie, word die situasie net erger soos die verhaal ontvou. Hoe reageer Jesus op haar gepleit? Vers 23 sê: *Maar Hy het haar niks geantwoord nie*. Jesus bly stil... En hoe reageer sy dissipels? Soos in die geval van die kindertjies wat na Jesus toe gebring is (Mt 19:13-15), het hulle net een oplossing: *Stuur haar weg!* Sy is ’n lastige irritasie en verleentheid. En veral – sy is ’n heiden, en boonop ’n vrou - sy hoort eenvoudig nie in hierdie geselskap nie!

En dan? Dan gebeur daar ’n wonder. Jesus ignoreer die dissipels se versoek - Hy stuur haar nie weg nie, maar draai na haar toe. Vers 24 sê *Hy praat* met haar, Hy antwoord haar. ’n *Joodse man* praat met ’n *Kanaänitiese vrou!* Ongehoord! ’n Verkragting van die oorgelewerde gebruike. Nou gaan Jesus darem té ver...

Maar wát sê Hy vir haar? “Jy’s reg - Ek is die Gestuurde, die Messias, die Here, die Seun van Dawid, maar (jammer vir jou) Ek is dit *nét vir die verlore skape van Israel*”. Vreemd, nie waar nie - hoe kon Jesus so reageer nadat Hy hom pas in die vorige gedeelte van die Joodse oorgelewerde gebruike gedistansieer het? Hoe kon Hy tog die vrou se hoop so verpletter? Hoeveel moed moes dit nie vir haar gekos het om alle moontlike sosiale en godsdienstige grense deur te breek en tot hier te kom nie?

En hoe reageer sy op Jesus se skynbare afsydigheid? Vers 25: *Maar die vrou kom kniel voor Hom en sê: “Here, help my!”* Sy laat haar nie afsit nie. Hoe meer onmoontlik haar saak lyk, hoe meer weier sy om op te gee! Trouens, sy luister baie fyn na elke woord wat Jesus sê. Wie weet, toe Jesus van “verlore skape” praat, kry sy dalk net daar ’n nuwe vashouplek: “Maar dan is ek mos óók deel van hulle”. En sy verander haar strategie en gebedshouding net daar. Markus berig dat sy voor Jesus se voete neergeval het. Volgens Matteus roep sy nou nie meer nie. Sy kom eenvoudig nader en kniel voor hom, met ’n enkele noodkreet: *Here, help!* Die nood van haar kind dryf haar. Haar woorde raak min en al meer op die punt af. (Ja, dit werk mos dikwels so: Hoe groter die nood, hoe korter die gebed).

En dán volg Jesus se nog meer verbysterende antwoord in vers 26: “Dit is nie mooi om die kinders se brood te vat en vir die hondjies (τοῖς κυναρίοις) te gooi nie”. Volgens Markus sê Hy vir haar: “Wag dat die kinders *eers* klaar eet...” (wat dalk ’n bietjie meer hoopvol kon klink). Maar hoe kón Jesus haar tog so misverstaan? Sy pleit om genesing vir haar kind, maar Jesus praat oor *brood!* En erger nog sê Hy in haar gesig: Jy’s nie werd om die brood van die kinders te deel nie. Ons het immers gesien dat die Grieke vir die Jode seremonieel onrein was, en daarom soos veragtelike honde (οἱ κύνες – vgl die verwysing

na honde en varke, letterlik en metafories, in Mt 7:6; Flp 3:2; 1 Pt 2:22; Openb 22:15). Maar, is daar nie dalk 'n ander soort stemtoon by Jesus nie? Is sy gesigsuitdrukking nie dalk spelend as Hy die versagterende verkleinwoord “hondjies” gebruik nie? Haal sy vraag nie dalk die angel uit dié kru woord nie? 'n Mens wonder...

Hoe dit ook sy, nou vat sy éers die gaping! Sy *neem nie aanstoot* as Jesus haar met 'n hond vergelyk nie (vgl Mt 11:6). Trouens, vir die Grieke kon die woord “hond” 'n bynaam wees vir iemand wat onbeskaamd sy/haar saak stel. Dit klink asof Matteus dié woordspel doelbewus ironies aanwend, want dis presies wat sy nou doen - sy is eenvoudig onstuitbaar. Eers gee sy nogal vir Jesus gelyk, om dan ewe spitsvondig sy opmerking in 'n ander rigting te stuur. “*Dis waar, Here*”, sê sy in vers 27, “maar die hondjies eet darem van die krummels wat van hulle base se tafels afval”. Dis asof sy wil sê: “*Juis*, ek hét geen reg bo die kinders (van Israel) nie, ek het niks en niemand om op te steun nie, juis as 'n afhanklike hondjie is ek nét op u guns aangewys. Selfs die krummels wat van u tafel afval, sal vir my genoeg wees! Kinders en honde leef tog uit dieselfde hand van hul pa en baas...”

En dan gebeur 'n onbeskryflike wonder. In plaas dat Jesus reageer met: “Vrou, wie dink jy is jy om met God te redeneer? Besef jy dan nie met wie jy praat nie?”, vertolk Hy haar vrymoedigheid en volharding as “groot geloof”. Hóé weet ons nie presies nie. En as 'n bonus, so byna terloops, word haar dogter gesond (vgl 8:5-13 – die enigste ander genesingswonder volgens Mt wat teenoor 'n nie-Jood bewys word, ook op 'n afstand).

En so teken Matteus hierdie vrou in *skrilte kontras* met die Joodse godsdienstige leiers en selfs die dissipels wat hom nie verstaan het nie. Wat dikwels nie Jesus se warm hart teenoor vreemdelinge gedeel het nie. Wat nie God se sorg vir alles en almal kon begryp nie, en die omvattende simboliek rondom daaglikse brood misgekyk het.

Daarom is dit betekenisvol dat die episode van die Kanaänitiese vrou tussen twee broodvermeerderings plaasvind. In beide gevalle voed Jesus duisende mense, en bly daar nog brokstukke oor - 'n teken van God se oorfloedige voorsiening. Brood is hier 'n simbool van God se wonderbare lewe en sorg. In hoofstuk 16 eger waarsku Jesus sy dissipels teen die suurdeeg van die Fariseërs. Weer eens is die dissipels stadig van begrip, sodat Jesus vir hulle moet vra: *Hoe is dit dan dat julle nie verstaan dat Ek met julle oor brood praat nie?* (16:1). En direk daarna kondig Hy drie maal sy dood en opstanding aan... Die Johannes-evangelie sou hierdie beeldspraak nóg verder ontwikkel waar Jesus na homself verwys as die brood wat lewe gee (Jh 6:35,48,51).

Uiteindelik leer ek 'n hele klomp praktiese goed uit die verhaal van hierdie naamlose Griekse vrou:

- Haar verhaal leer my van 'n *God* wat absoluut betroubaar is, 'n God wat - selfs nadat Israel hom verwerp het - woord gehou het en sy beloftes *eerste* aan hulle vervul het, sodat die hele wêreld hom daarna kon vertrou (Mt 10:5b-6; Rm 1:16). Iemand het gesê dat die onstuitbare vertroue van hierdie vrou vir Jesus 'n versoeking kon wees om te bly waar Hy welkom was, terwyl Hy geweet het dat die Jode hom nog sou vermoor. Maar dat Hy dan, juis omdat Hy nie vir die skande van die kruis wou terugdeins nie, so ferm en gefokus reageer het;
- Sy leer my oor die aard van 'n *moeder se liefde* vir haar kind, en help my om iets te begryp van 'n deernisvolle, warmhartige Immanuel-God wat in haar onbeskryflike liefde vir die wêreld niks ontsien het nie - selfs nie Jerusalem en Getsemane en Golgota nie...
- Op hierdie Hervormingsdag leer sy my iets van die vreemde aard van die *Christelike geloof*, as die brose vermoë om in die grootste krisis *iets*, nee *Iemand* raak te sien wat so maklik deur ons trane en ans verberg word;

- Sy leer my om God se woorde en veral God se onverwagse intermezzo's ernstig te neem, en *nie aanstoot te neem* as God op 'n ander manier met my (en my familie en my land) werk as wat ek gedink het God dit behoort te doen nie (vgl die verhaal van Johannes die dooper - Mt 11:2-6);
- Ja, sy herinner my aan wat Jesus vroeër gesê het: "Geseënd is dié wat weet hoe *afhanklik* hulle van God is, want aan hulle behoort die koninkryk van die hemel" (Mt 5:3);
- Ook leer sy my iets oor *gebed* - oor vrymoedige, hoopvolle gebed, en dat 'n mens dit maar kan waag om jou diepste nood voor God uit te skreeu;
- Maar haar storie laat my ook onthou dat *die magte* (wie en wat hulle ookal mag wees) oorwin is, en my nie gevange kan hou nie. Dit het sy al vóór Jesus se dood en opstanding ontdek - hoeveel te meer het ek nie rede om elke dag saam met Jesus óp te staan en weer nuut te begin nie?
- Boonop leer sy my van *Matteus se unieke skryfstyl*, wat Jesus se verhaal met 'n besondere doel óórvvertel het, en meer spesifiek vir 'n Joodse gehoor. Hoe moes dit hulle nie skok om te besef dat Jesus in hierdie heidense omgewing welkom was maar uiteindelik in Jerusalem, die setel van hul godsdiens, tereggestel sou word nie? Moontlik span Matteus juis hierdie vrou se verhaal in om die Jode te herinner aan wat hulle sou misloop indien hulle God se Messias sou miskyk...
- Ja, op 'n vreemde manier laat sy my weer nuut droom oor die *koninkryk van God en die kerk* – regoor die wêreld, maar veral ook in Suid-Afrika, in ons multi-kulturele land. Sy laat my onthou dat God niemand voortrek nie, en dat God soms juis die randfigure in 'n samelewing gebruik om die begenadigdes te herinner aan wat hulle misloop as hulle God se genade sou ignoreer. En, as sy ons kon help om weer te droom, om saam met God oor 'n nuwe toekoms te droom, het ons rede om vanaand gerus te gaan slaap.

Dank en voorbidding

Dankie Here vir die verhaal van hierdie besondere vrou, en dat sy ons herinner aan u liefde en genade wat die sterkste helende krag in die wêreld is. Dankie dat ook óns dit so mag ervaar - en vir al die tekens van u goedheid in en om ons. Ons onthou voor U soveel mense wat bedroef is, naby en ver. Veral bid ons vir die kontinent waarop ons woon, wat aan duisende wonde bloei. Soveel mense wat honger is, siek of verslaaf... *Nkosi, sikelel' iAfrika*. Here, *help asseblief* - wees ons om Jesus wil genadig. Laat u Gees nuwe lewe bring waar mense sonder hoop en uitsig is, en tot die dood toe moeg van sukkel. Stort asseblief u verkwikkende seën uit in ons harte en huise, in u kerk, en oor ons wye land. Sodat U as die Here van die here erken en geëer mag word. AMEN.

Ons sing **Lied 563:2** as viering van God se goedheid en ontferming:

*U het ons met u guns versadig
en as 'n ouer ons beskerm;
met seëninge, so milddadig,
U dag en nag oor ons ontferm.*

Seënbede

Geloof is om te bly hoop op dié God wat medelye het met hulpelose mense. Dié God is nou by ons en verseker ons dat "Hy ons seën en van alle kante beskerm, dat Hy ons gebede verhoor en vir ons vrede gee". AMEN.

BIBLIOGRAFIE

- Adams, D 2002. *Mark 7:24-30 read from within a postcolonial South African context*. Unpublished essay for MPhil in Bible Interpretation, University of Stellenbosch.
- Brindle, WA 2002. 'To the Jew First': *Rhetoric, Strategy, History, or Theology?* *Bibliotheca Sacra* 159/634, 221-233.
- Combrink, HJB 1982. The macrostructure of the Gospel of Matthew. *Neotestamentica* 16 ("Structure and meaning in Matthew 14-28"), 1-20.
- 1983. The structure of the Gospel of Matthew as narrative. *Tyndale Bulletin* 34, 61-90.
- Dube, MW 1996. Readings of Semoya: Batswana Women's Interpretations of Matt. 15:21-28. *Semeia* 73, 111-130.
- Guardiola-Sáenz, LA 1997. Borderless Women and Borderless Texts: A Cultural Reading of Matthew 15:21-28. *Semeia* 78 (Reading the Bible as Women: Perspectives from Africa, Asia and Latin America), 69-81.
- Levine, A-J 1998. Matthew, in Newsom, CA & Ringe, SH (eds.), *Women's Bible Commentary* (Expanded ed.), Louisville: Westminster John Knox.
- Love, SL 2002. Jesus, Healer of the Canaanite Woman's Daughter in Matthew's Gospel: A Social-Scientific Inquiry. *Biblical Theology Bulletin* 32/1, 11-20.